

Streszczenie

Celem niniejszej pracy było udzielenie odpowiedzi na postawione pytania badawcze oraz weryfikacja tezy głównej, która brzmiała: *funkcją estetyzacji ciała jest pomnażanie kapitału symbolicznego jednostki wykorzystywanego do konstruowania fasad w oparciu o kulturowo uwarunkowane utożsamienie piękna z dobrem moralnym*. W rozprawie opierano się na następujących koncepcjach teoretycznych: perspektywie dramaturgicznej E. Goffmana, koncepcji kapitałów P. Bourdieu, a także na koncepcji wartości uznawanych i odczuwanych S. Ossowskiego. Dramaturgiczne podejście E. Goffmana opiera się na metaforze teatru, w której jednostka jako aktor społeczny wykorzystuje różnorodne strategie kreowania fasad, aby za pomocą wyglądu, zachowania, masek i dekoracji wywołać określone wrażenie na publiczności. Z kolei, koncepcja kapitałów P. Bourdieu zakłada istnienie kapitałów: ekonomicznego, społecznego, kulturowego i symbolicznego, które stają się przedmiotem walki symbolicznej o dostęp do dystynkcji. Ciało stanowi tutaj nośnik znaczeń i symboli, który może być wykorzystany jako środek do pomnażania kapitałów. Odwołanie się do koncepcji S. Ossowskiego zakłada, że niektóre zachowania estetyzujące mogą mieć charakter wartości odczuwanych, tj. stanowią obiekt pożądania i są atrakcyjne same w sobie, lub wartości uznawanych, tzn. wynikają z powinności i akceptacji norm społecznych.

W procesie prowadzenia badań postawiono osiem następujących pytań: 1) W jaki sposób badane kreują występy przed publicznością w oparciu o *manner* i *appearance* fasady z wykorzystaniem praktyk estetyzujących?; 2) Jakie strategie estetyzacji badane wykorzystują do manipulowania wrażeniem w zakresie *gives* i *gives off*?; 3) Z jakich motywów badane wykorzystują maski do kreacji jaźni odzwierciedlonej?; 4) Jaki charakter ma współzależność między posiadanym habitusem a praktykami estetyzującymi?; 5) Jaką rolę pełni estetyzacja ciała w budowaniu kapitału symbolicznego?; 6) Jakie elementy kapitału kulturowego badanych współwystępują ze zwiększoną dyspozycją do podejmowania praktyk estetyzujących?; 7) W jakim zakresie oceny estetyczne formułowane przez badane służą im jednocześnie za kryteria ocen moralnych? oraz 8) W jakich okolicznościach wygląd zewnętrzny stanowi dla badanych wartość uznawaną i/ lub odczuwaną?

Badania wykazały, że *appearance* w kreowaniu występów sprzyja dążeniu do samoidentyfikacji przez zachowania estetyzujące, pragnieniu przyciągnięcia uwagi innych oraz potrzebie wypełniania określonej roli społeczno-zawodowej. Z kolei, *manner* fasady związane jest z manifestowaniem pozycji społecznej oraz ekspresją „Ja”. Wśród strategii wykorzystywanych do manipulowania wrażeniem znajdują się praktyki ukierunkowane na

eksponowanie cech wyglądu zewnętrznego (skrupulatne dbanie o wygląd i jego stylizację) oraz praktyki zorientowane na eksponowanie cech osobowości (stosowanie zachowań ujawniających pozytywne cechy). Wyróżniono dodatkowo strategie skoncentrowane na szacunku wobec siebie i innych, które cechują się sformalizowaną ekspresją, a także strategie skoncentrowane na dobrym samopoczuciu, dla których charakterystyczna jest swoboda i naturalność w interakcjach z innymi. W zakresie stosowania masek wyodrębniono cztery motywy: tuszowania, kompensowania, aspirowania i manifestacji. W zależności od motywu zachowań estetyzujących badane podejmują działania w celu zakrycia mankamentów urody, a zamierzony efekt daje im satysfakcję i zadowolenie (kompensacja). Ponadto, estetyzowanie ciała zdradza przedmiot aspiracji badanych, np. w zakresie grupy odniesienia, z którą się utożsamiają, a zachowania manifestacyjne opierają się najczęściej na wykorzystywaniu symboli prestiżu społecznego.

W ramach posiadanych habitusów wyłoniono orientację podtrzymującą i buntowniczą. Pierwsza z nich wiąże się z dumą z posiadanego habitusu oraz kontynuowaniem tradycji, druga zaś przejawia się odrzuceniem wzorców i tworzeniem własnego habitusu będącego przedmiotem pożądania i identyfikacji. Analizy wykazały ponadto, że dla badanych ciało odgrywa ważną rolę w budowaniu kapitału symbolicznego. Jest jednocześnie obiektem dbałości i pielęgnacji, jak i nośnikiem znaczeń i symboli dystynkcji. Estetyzacja ciała pomaga w pomnażaniu kapitału społecznego w realizowaniu własnych interesów, jak i w osiągnięciu sukcesu zawodowego. Dla badanych w starszej grupie wieku (35-50 lat i 50+) kapitał zobiektywizowany i ucieleśniony współwystępuje ze zwiększoną dyspozycją do zachowań estetyzujących. Przejawia się w posiadaniu przedmiotów związanych ze sztuką, jak i uczestnictwie w życiu kulturowym i rozumieniu sztuki. W młodszej grupie wieku (20-35 lat) występuje kapitał zobiektywizowany i zinstytucjonalizowany, których przejawami jest uczestnictwo w kulturze popularnej czy inwestowanie w edukację. Ponadto, dla obu grup badanych odznaczają się gust, smak i dyspozycje estetyczne w podejmowanych wyborach. W odniesieniu do moralnego aspektu piękna, badane utożsamiają piękno z dobrem moralnym, przypisując osobom o cechach estetycznych cechy wartościowane dodatnio oraz prospołeczną orientację moralną. Jednocześnie identyfikują się z osobami ocenianymi jako „ładne” i „dobre”. Warto również zaznaczyć, że podejmując się działań estetyzujących badane kierują się wartościami odczuwanymi w sytuacjach, gdy nie są narażane na ekspozycję społeczną, zaś wartościami uznawanymi, gdy narażone są na oceny i wchodzą w interakcje z innymi.

Postawiona teza została zweryfikowana pozytywnie. Wypowiedzi badanych wskazują, że estetyzacja ciała związana jest ze świadomym kreowaniem fasad oraz tworzeniem

i ukazywaniem pozytywnego obrazu siebie przed innymi. Co więcej, funkcją estetyzacji jest dążenie do pomnażania kapitałów, w szczególności kapitału symbolicznego umożliwiającego dostęp do dóbr społecznie cenionych i dystynkcji. Podejmowanie tych działań opiera się na utożsamianiu piękna z dobrem moralnym ujmowanym z perspektywy relatywizmu jako dobro jednostki, służące jej celom i potrzebom.